

mgr Ewa Wolska-Liśkiewicz
Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

NACJONALIŚCI I IMIGRANCI A BEZPIECZEŃSTWO I PORZĄDEK PUBLICZNY FEDERACJI ROSYJSKIEJ

Wstęp

Kryzys na Ukrainie i aneksja Krymu w 2014 roku dobitnie zweryfikowały twierdzenie, że bezpieczeństwo państwa jako „stan obiektywny polegający na braku zagrożenia, odczuwany subiektywnie przez jednostki lub grupy” (Korzeniowski, 200, s. 437; Korzeniowski, 2001, s. 21; Korzeniowski, 2003, s. 183), jest niezwykle kruchym zjawiskiem. Bezpieczeństwo jest nie tylko stanem, ale i procesem – zmienia się w toku społecznych przemian, nie jest bowiem dane raz na zawsze. Bezpieczeństwo wewnętrzne warunkowane jest przez bezpieczeństwo zewnętrzne – między tymi dwoma rodzajami istnieje ścisła zależność.

Same zagrożenia możemy podzielić na przykład na obiektywne (realne niebezpieczeństwo) i subiektywne (poczucie zagrożenia, niepewności). W ramach tego podziału do zagrożeń obiektywnych zaliczamy te powodowane przez przyrodę nieożywioną, żywe organizmy, ludzkie wytwory, a także przez człowieka i społeczeństwo (Korzeniowski 2012, s. 89-92). W czasie globalnej wojny z terroryzmem, które to zjawisko należy do ostatniej z grup przyczyn obiektywnych, na nowo zwłaszcza w związku z kryzysem ukraińskim 2013/14 na „podium” niebezpieczeństw wracają zagrożenia militarne, a także społeczne, takie jak chociażby działalność grup nacjonalistycznych.

Śledząc na bieżąco wydarzenia związane z rewolucją Euromajdanu, a później z aneksją Krymu co chwilę pojawiają się doniesienia o akcjach prowadzonych przez Prawy Sektor i powiązanych z nim faszystów – co wykorzystuje Rosja w swojej propagandzie. Zarzuty nacjonalistycznych dążeń i zachowań były przez stronę rosyjską kierowane także pod adresem Polski w 2013 roku, kiedy po raz kolejny warszawskie obchody dnia 11 listopada 2013 zakończyły się zamieszkami, wywołanymi przez niektórych uczestników marszu organizowanego przez narodowców. W zajściach ucierpiał 19 osób. Po zarzucie napaści na funkcjonariuszy policji i za niszczenie mienia zatrzymano 72

podejrzanych. Trzy osoby były podejrzewane o podpalenie budki wartowniczej znajdującej się przy ambasadzie rosyjskiej. Narodowcy próbowali także wkroczyć na teren ambasady, którą obrzucili racami (KG\MTOM, 2013).

Ambasador Rosji w Polsce, Aleksandr Aleksiejew, nie krył wtedy oburzenia: „Ochrona policyjna nie została wzmocniona w sposób należyty (...). W ostatnich latach, o ile pamiętam, była tylko jedna napaść na przedstawicielstwo rosyjskie – to miało miejsce w Libii” (RF,MK//GAK , 2013).

Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych rosyjskiej Dumy Państwowej Aleksiej Puszkow odniósł się do incydentu w ostrzejszy sposób: „Wydarzenia w Warszawie dowiodły, że nacjonalizm w niektórych krajach Unii Europejskiej jest silniejszy niż w Rosji. UE powinna zająć się swoimi członkami, a nie pouczać nas” (Mazec, Bieńczak, 2013).

Jest to przesadne stwierdzenie, ponieważ to właśnie Rosjanie mają poważny problem z nacjonalistami. Celem niniejszego artykułu będzie więc analiza wybranych kwestii związanych z rosyjskimi nacjonalistami.

1. Oblicza rosyjskiego nacjonalizmu

W dniu 4 listopada 2013 roku, w Dzień Jedności Narodowej¹, w tak zwanym „Rosyjskim Marszu” wzięło udział blisko 10 tysięcy sympatyków skrajnie nacjonalistycznych ugrupowań (AP, MP, 2013). W rytm powiewających flag utrzymanych w kolorach Imperium Rosyjskiego skandowali następujące hasła: „Rosja dla Rosjan!”, „Chwała Rosji!”, „Rosjanie! Rosjanie!”, „Wczoraj Biriulowo², jutro cała Moskwa!”.

Marsz zakończył się przyjęciem przez uczestników rezolucji, która zawierała ich postulaty: „utworzenia rosyjskiego państwa narodowego, uwolnienia więźniów politycznych, nieodpłatnego rozdania Rosjanom ziemi, dopuszczenia formacji nacjonalistycznych do udziału w wyborach parlamentarnych, wstrzymania dotacji dla republik Północnego Kaukazu, wprowadzenia wiz dla obywateli państw Azji Środkowej, zezwolenia na noszenie broni krótkiej i uchylecia kar za ekstremizm” (AP, MP, 2013).

¹ Dzień Jedności Narodowej został ustanowiony w grudniu 2004 roku z inicjatywy prezydenta Władimira Putina na pamiątkę wyzwolenia Moskwy spod polskich rządów w 1612 roku oraz na zakończenie kolejnej *smuty* rosyjskiej.

² W dzielnicy Zachodnie Biriulowo w nocy z 9/10 października 2013 roku w czasie sprzeczki został zabity moskwianin, kibic Spartaka Moskwa, Jegor Szczerbakow. Podejrzany jest 30-letni obywatel Azerbejdżanu Orchan Zejnalow. Narodowcy z tego powodu urządzili marsz, który skończył się zamieszkami. Zob. <http://www.newsru.com/russia/13oct2013/biruza.html>; http://polish.ruvr.ru/2013_10_13/Zgromadzenie-nacjonalistow-w-Moskwie-przekształcilo-sie-w-starcia-z-policja/.

W przeciwieństwie do poprzednich marszy, w 2013 roku zabrakło lidera antykremlowskiej opozycji Aleksieja Nawalnego. Oficjalnym powodem były problemy zdrowotne, ale zapewne zadecydowały także względy wizerunkowe. Nawalny coraz bardziej angażuje się w politykę. W wyborach z września 2013 na mera Moskwy zajął drugie miejsce. Nawalny jest nowym typem rosyjskiego nacjonalisty - umiarkowanego, którego poglądy jest w stanie zaakceptować o wiele więcej Rosjan, niż w przypadku ultranacjonalistów. Jak podkreśla bowiem F. Memches: „nacjonalizm nie musi przybierać agresywnego charakteru w polityce międzynarodowej. Może on nawet współbrzmieć z tendencjami izolacjonistycznymi (odpuścić konfrontacje z innymi krajami, a w zamian zrobić porządek u siebie)” (Memches, 2011; Maciążek, 2012).

W 2007 roku według badań Centrum Analitycznego Jurija Lewady, ideę „Rosji dla Rosjan” popierało 54% respondentów (Ciosk, 2008). Co trzeci ankietowany miał poczucie bycia dyskryminowanym przez cudzoziemców, którzy „nie czują wdzięczności za to, że żyją na rosyjskiej ziemi” (Ciosk, 2008). Obecnie twierdzi tak 66% badanych (Lally, 2013). W 2013 roku idee samego „Rosyjskiego Marszu” popierało 40% Rosjan, natomiast zdecydowanie przeciwko jest 20%. Pięć lat temu podział procentowy wynosił odpowiednio 26 i 30% (PAP/AGKM, 2013).

Jak już w 2005 roku stwierdzał R. Pipes: „Rosja zwraca się w stronę nacjonalizmu, bo czuje się upokorzona. Mimo, że dzisiejszej Rosji nie powinno się porównywać do faszystowskich Niemiec, to pewne symptomy wzrostu rosyjskiego nacjonalizmu przypominają czasy republiki weimarskiej w Niemczech. Rozpad Związku Radzieckiego był dla Rosjan tym, czym pokój wersalski dla Niemiec. Dziś Rosjanie są słabi i biedni, dlatego zwracają się ku hasłom, które przekonują ich, że nadal są potęgą” (Pipes, Sadowski, 2005).

Badacz podkreślał wtedy, że rosyjski nacjonalizm ma zupełnie inne oblicze niż chociażby amerykański: „rosyjski nacjonalizm jest skierowany na zewnątrz. Amerykański nacjonalizm jest patriotyzmem – wyrasta z dumy ze swego państwa i wiary w boskie posłannictwo. Nie jest agresywny, lecz opiera się na tolerancji. W Rosji jest odwrotnie. To specyficzna forma nacjonalizmu szowinistycznego. Dzisiejszym wrogiem Rosji jest Zachód, Amerykanie, NATO, Żydzi, ale też Japończycy i Chińczycy” (Pipes, Sadowski, 2005). R. Pipes nie wspominał o największym „wrogu” rosyjskich nacjonalistów – o imigrantach, którzy zalewają główne miasta rosyjskie.

2. Rosjanin, ale nie ruski³

W Rosji żyje ogółem 142,9 miliona mieszkańców i liczba ta ciągle maleje. Według szacunków ONZ w 2050 roku populacja Rosji będzie mniejsza o 30 milionów (Słowik, 2013), zaś Rosyjski Urząd Statystyczny (Rosstat) twierdzi, że już w 2030 roku Rosjan będzie już 128 milionów (Słowik, 2013). Najpoważniejszymi czynnikami mającymi wpływ na taką umieralność Rosjan są: samobójstwa, wypadki w czasie pracy, alkoholizm i choroby układu sercowo-naczyniowego (Gašior, 2010). Na spadek liczby mieszkańców, głównie w wieku produkcyjnym, wpływa również ekonomia - ze względów finansowych rodzi się mniej dzieci, a młodzież za lepszym życiem wyjeżdża za granicę. Olivier Bullow w swojej książce *Ostatni człowiek Rosji* podkreśla: „Za ostatnie 16 lat komunizmu w kraju urodziło się 36 milionów ludzi, a umarło 24,6 milionów. W pierwsze 16 lat kapitalizmu było dokładnie na odwrót: urodziło się 22,3 miliony, a umarło 34,7 milionów” (Słowik, 2013).

W związku ze spadkiem liczby Rosjan w wieku produkcyjnym pojawia się kolejny problem. Według tygodnika „Kompania” do 2025 r. zabraknie 19 mln pracowników (Ciosk, 2008). Ten powiększających się co roku brak rąk do pracy wypełniają imigranci. Imigranci są bezkonkurencyjni, bowiem jak podkreśla Filip Mostocki, korespondent agencji Rosbalt „rosyjski robotnik będzie oczekiwał mieszkania o choćby minimalnym komforcie, znośnych warunków sanitarnych i czasu wolnego. Azjatycki imigrant pracuje bez wytchnienia i żyje w miejscu pracy. W dodatku wystarcza mu zapłacić 5 czy 7 tys. rubli zamiast 25” (Ciosk, 2008).

Konstantin Romodanowski, dyrektor Federalnej Służby Migracyjnej Rosji podaje, że 2/3 z przebywających w Rosji imigrantów (mieszka ich około 10-12 milionów – legalnych i nielegalnych) (Jarzyńska, 2012a) pochodzi z krajów poradzieckiej Wspólnoty Niepodległych Państw. Według spisu powszechnego przeprowadzonego w 2010 roku do Federacji zwiększył się napływ Tadczyków (wcześniej 64 tys., teraz 87 tys.) oraz Uzbeków (pierwotnie 71 tys., obecnie 131 tys.) (Jarzyńska, 2012a). Do największych grup etnicznych w społeczeństwie rosyjskim, liczącym ponad 100 narodowości, należą: etniczni Rosjanie (80,9%), Tatarzy (8,9%), Ukraińcy (1,4%), Czeczeńii (1%) (ВПН, 2010).

Jak pisze Dudina imigracji nie integrują się z nowym społeczeństwem: „za chlebem do Moskwy jadą zwykle ludzie najbiedniejsi, często z rejonów, gdzie silne są rodowe, klanowe zwyczaje. W Rosji żyją we własnym środowisku, nie znają języka rosyjskiego,

³ W języku rosyjskim funkcjonują dwa słowa na określenie przynależności etnicznej: *русские* – określa przynależność etniczną; *россияне* – to wszyscy obywatele Federacji.

ani rosyjskiego prawa. Nie przyjmują miejskiej kultury, norm współżycia i postępowania. Co więcej – większość z nich nie chce tego wszystkiego znać i przyjmować, a ich dzieci kopiują zachowania rodziców” (Ciosk, 2008).

Imigranci pracują bardzo często w nieludzkich, niewolniczych warunkach, jak chociażby Uzbegy z petersburskiego przedsiębiorstwa cukierniczego, którym zabrano wszystkie dokumenty i nie wypuszczano poza obiekty. W urągających godności ludzkiej warunkach i przy zerowej sanitarnej kontroli produkowali ciastka z pałeczkami kalorycznymi. Zdarzają się także przypadki zatrudniania imigrantów szczególnie w firmach budowlanych, niewypłacanie im pensji a później dzięki korupcji policji, przyłożenie ręki do ich deportacji.

Najwięcej imigrantów ściąga ze wszystkich stron Rosji do Moskwy i Petersburgu, w których tworzą się już swoiste enklawy uchodźców. A od enklaw do gett dla uchodźców jest już niedaleka droga. Wśród przyjezdnych wzrasta bowiem ilość (44,5% popełnianych w stolicy przestępstw) i jakość popełnianych przestępstw (brutalne pobicia, zabójstwa) (Ciosk, 2008).

3. Biją naszych!

Rosjanie są nieprzychylni szczególnie do tzw. „Czarnych”, czyli wewnętrznych migrantów pochodzących z republik z Kaukazu Północnego, szczególnie Czeczeni i Dagestańcyzy – niechęć do nich czuje aż 60% Rosjan. Kolejne niemile widziane w dużych rosyjskich miastach narodowości to Chińczycy, Wietnamczycy i Koreańczycy (58%) oraz Kirgisi, Uzbegy i Tadźycy (56%) (Jarzyńska, 2012a). Kaukazczycy migrują do dużych miast głównie z pobudek ekonomicznych.

Jak pisze K. Jarzyńska: „Na skutek braku państwowych programów integracyjnych imigranci i przybysze z innych regionów Rosji żyją w zamkniętych społecznościach i słabo integrują się z otoczeniem. Od rdzennych Rosjan odróżnia ich język, religia i kultura, »niesłowiański« wygląd oraz gorszy status materialny. (...) Specyfika funkcjonowania imigrantów na rosyjskim rynku pracy jest kolejną przyczyną napięć społecznych – bo choć imigranci wykonują prace niewymagające wysokich kwalifikacji i nie stanowią dla Rosjan bezpośredniej konkurencji, to jednak godząc się na zaniżone zarobki i wydłużone godziny pracy »psują rynek«” (Jarzyńska, 2012a).

Imigranci często spotykają się z agresją ze strony bojówek nacjonalistycznych, których coraz więcej działa w Federacji. Środowisko narodowców jest bardzo rozproszone i składają się na nie zarówno działające legalnie, jak i niezarejestrowane stowarzyszenia,

ruchy i grupy internetowe. Pierwszą zarejestrowaną partią nacjonalistyczną był Rosyjski Związek Ogólnonarodowy, z Siergiejem Baburinem na czele (czerwiec 2012). W 2001 roku Ruch był podejrzewany o napaść na targowisko poblizu stacji metra Carycyno w Moskwie, w wyniku którego zginęło 2 Kaukaskich handlarzy, zaś 15 osób odniosło obrażenia (LES, PAP, 2001). Jak podaje Moskiewskie Biuro ds. Praw Człowieka w 2009 roku zginęły 83 osoby, a 341 zostało rannych w wyniku zająć na tle etnicznym. W 2010 odpowiednio ofiar było 46 i 299, w 2011 - 30 i 120 (Jarzyńska, 2012b). Jak podaje organizacja The SOVA Center for Information and Analysis, w roku 2012 w starciach mających rasistowskie podłoże zginęło 18 osób, rannych zostało 171 osób (SOVA, 2013). W poprzednich latach było to odpowiednio: 2011r. = 20/130 (SOVA, 2012), 2010 r. 38/377 (SOVA, 2011), 2009 r. = 84/434 (SOVA, 2010).

Często zajścia mają ten sam scenariusz. Między „Ruskimi” a „Obcymi” dochodzi do jakiejś scysji, która później przeradza się w konfrontację dwóch grup pod szyldem „biją naszych” (Ciosk, 2008). Tragicznie kończyło się chociażby zajście z 2006, gdy w Kondopodze po kłótni w barze doszło do bijatyki, w której z rąk Kaukazczyków zginęły dwie osoby. W czasie pogrzebu doszło do masowych zamieszek wywołanych przez Rosjan. Doprowadziły one do wielkich zniszczeń w mieniu i do ewakuacji z miasta kilkadziesiąt kaukaskich rodzin.

Mimo, iż poparcie dla radykalnej działalności nacjonalistów w społeczeństwie rosyjskim nie jest wysokie, problem imigrantów szczególnie dzięki działalności A. Nawalnego wpisał się w dyskurs polityczny. Szczególnie duże negatywne emocje w społeczeństwie budzi wysokość dotacji przeznaczanych z budżetu federalnego na republiki znajdujące się na Kaukazie Północnym oraz coraz większy napływ imigrantów. Nawalny zasłynął między innymi organizacją wieców pod hasłem „Dość żywienia Kaukazu”.

Warto wspomnieć, że dotacje te miały ponieść jakość życia szczególnie w Czechenii wyniszczonej dwiema wojnami, czyli pośrednio wpłynąć na zmieszenie przestępczości w republice oraz poparcia Czechenów dla terrorystycznej działalności Emiratu Kaukaskiego⁴. Obecny prezydent Czechenii – Ramzan Kadyrow – stworzył, jak piszą I. Kaliszewska i M. Falkowski: „opierający się na regularnym ściąganiu haraczy »system« gospodarczy”⁵. Dotacje na Kaukaz początkowo były wypłacane przez Kreml z góry i przeważanie „rozplywały” się po drodze, zanim zostały wykorzystane na cel, na który były

⁴ Więcej na temat Emiratu Kaukaskiego: Wolska, 2012a, s. 123-144; Wolska, 2011, s. 273-280.

⁵ Po pierwsze - każdy pracownik co kilka miesięcy oddaje część swoich dochodów na Fundację im. Achmada Kadyrowa, powołaną przez matkę Ramzana po śmierci jego ojca w zamachu terrorystycznym. Oczywiście, wpłacana kwota jest uzależniona od stanowiska urzędnika. Z tego funduszu finansowanych jest wiele inwestycji. [Por. Kaliszewska, Falkowski, 2010, s. 197].

przeznaczone. Obecnie wypłacane są na podstawie rachunków za odbudowę. Ale i tutaj dochodzi do malwersacji (Littell, 2011, s. 197).

Dotacje przeznaczane na Kaukaz Północny nie są jedynym zarzewiem sporów na tle etnicznym. Jest nim także sama odmienność religijna „Czarnych”. W 2010 roku rytualny ubój zwierząt w czasie święta Kurban Bajram został wykonany na widoku publicznym, co wywołało ogromne wzburzenie wśród Rosjan. Tak jak i w wielu państwach Europejskich borykających się z problemem coraz liczniejszych grup imigrantów muzułmańskich, tak i Rosjanie czują strach przed prężnie rozwijającym się islamem.

Już w 1994 r., a więc w roku rozpoczęcia pierwszej wojny rosyjsko-czeczeńskiej, Ryszard Kapuściński pisał: „rzecz, którą kieruje się Zachód popierając Jelcyna (a także każde inne centrum na Kremlu), to obawa, że destabilizacja byłego ZSRR doprowadzi do inwazji islamu w tej części świata. Islam jest dziś najdynamiczniejszą religią. Co roku zdobywa miliony nowych wyznawców, i to w takich regionach, gdzie jest najwięcej skrzywdzonych i poniżonych, którzy najłatwiej ulegają resentymentom, rozgoryczeniu, zawiści. Obawa, że islam będzie wlewał się do Europy ze środkowej Azji, jest ważnym elementem polityki amerykańskiej. (...) Umacnianie władzy Kremla to stwarzanie bariery dla ekspansji islamu” (Bereś, Burnetko, 2007, s. 143).

Islamska diaspora w Rosji prężnie się rozwija. Rosstat podaje, że muzułmanów jest co najmniej 22 milionów (około 15% populacji Federacji), czyli o 40% więcej niż 15 lat temu (Cheda, 2013). Jednakże dane te nie uwzględniają *nielegalów*. Jak pisze R. Cheda, „że w 2050 r. połowę poborowych będą stanowili muzułmanie. Zaś pod koniec XXI w. Rosja może stać się krajem islamskiej większości” (Cheda, 2013). Coraz więcej Rosjan (już 70%) właśnie dlatego popiera wykluczenie Północnego Kaukaz z Federacji, uważając go za tzw. wewnętrzną zagranicę, za obcą enklawę (Falkowski, Marszewski, 2010; Górecki, 2011).

Jak twierdzi K. Jarzyńska: „Poziom umiarkowanego nacjonalizmu w społeczeństwie rosyjskim jest bardzo wysoki. Takie hasła jak »Rosja dla Rosjan« czy »Nie chcemy karmić Kaukazu“ zdobywają coraz większą popularność wśród zwykłych Rosjan, szczególnie w dużych miastach, które przyciągają imigrantów zarobkowych z Azji Centralnej i rosyjskiego Kaukazu Północnego. Przy czym nacjonalizm ten wynika przede wszystkim z tzw. pobudek bytowych, jest związany z koniecznością codziennego obcowania z imigrantami, którzy są nosicielami innej kultury i języka. Powszechne jest przekonanie, że »obcy« zabierają Rosjanom pracę i generują przestępczość” (Pawlowska, 2013).

Środowiska nacjonalistów są powiązane także z grupami pseudokibiców i często wspólnie wywołują zamieszki. Spirala nienawiści nakreśla się coraz bardziej, gdyż

przeważanie każdy akt agresji nacjonalistów na „Czarnych” spotyka się z odwetem z ich strony⁶. W Internecie roi się od filmików nakręconych na *ustawkach*, i na konfrontacji Czecheniec vs. Ruski. Niektóre z nich kończą się tragicznie⁷.

Niektóre organizacje nacjonalistyczne, jak na przykład Tarcza Moskwy, organizują patrole po Moskwie w poszukiwaniu nielegalnych imigrantów, zachęcając społeczeństwo do przekazywania informacji, gdzie „obcy” zamieszkują. Imigranci są przekazywani w ręce mundurowych (Pawłowska, 2013). Jak podały moskiewskie władze, początkiem 2013 roku w samej stolicy Rosji pracowało legalnie 200 tys. obcokrajowców, z których 35% stanowili specjaliści. Nielegalnych pracowników było około 2 miliony. W 2012 roku deportowano 16 tysięcy *nielegalów* (Pawłowska, 2013).

Na moskiewskich ulicach można zauważyć także inne patrole wylapujące nielegalnych imigrantów. Wolotariusze noszą czerwone kamizelki kamizelkach *migracionnogo patrola* oraz czerwone opaski na ramieniu (Zawisko, 2013).

Nowe prawo dopuszcza taką działalność – ochotnicy mogą zatrzymać obcokrajowca i przekazać go policji, Swietłana Ganuszkiną ze stowarzyszenia Memorial podkreśla, jak niebezpieczne są tego typu regulacje: „Potrzebujesz naprawdę poważnych powodów, żeby zatrzymać człowieka. Czasami nawet policjanci nie są do tego uprawnieni. A teraz przyzwolimy na to przypadkowym i prawdopodobnie również agresywnym ludziom” (Zawisko, 2013).

Nacjonałści cały czas rosną w siłę. Jak podaje Moskiewskie Biuro Praw Człowieka, dysponują oni ponad 50 tysiącami skinheadów. M. Gašior podkreśla, że „W przeszłości radykałowie działali głównie w obronie kulturowej i etnicznej jedności Rosjan, atakując cudzoziemców. Dzisiaj tworzą równoległe do kremlowskich struktury władzy z własnymi formacjami zbrojnymi, a ich przywódcami zostają często weterani wojenni, czy byli agenci wywiadu wojskowego – GRU” (Gašior, 2010).

4. Nacjonalizm w służbie władzy

A. Eberhardt podkreśla, że rosyjska władza zna moc oddziaływania retoryki nacjonalistycznej i dlatego „rosyjska elita rządząca stara się zneutralizować tych polityków, którzy przejawiają ambicje, a mogliby wykorzystać kryzys polityczny” (Maciążek, 2012).

⁶ Jak to na placu Maneżowym w Moskwie w grudniu 2010 roku. Brało w nich udział około 5 tysięcy kibiców i nacjonalistów. Powodem była powolność organów ścigania w sprawie zabójstwa przez imigranta kibica Spartaka Moskwy Jegora Swiridowa.

⁷ W 2011 roku zapadły surowe wyroki za zabójstwo przez Kaukazczyków kilku rosyjskich kiboli.

Z jednej strony władze rosyjskie krytykują skrajnych nacjonalistów⁸, ale z drugiej wykorzystuje niechęć do imigrantów w celach np. propagandowych, szczególnie w przedwyborczym okresie. Populistyczne hasła „robienia porządku z imigrantami” padają wtedy na bardzo podatny grunt, szczególnie wśród środowisk nacjonalistycznych (wybory 2011, 2012). Ta technika wyniosła do władzy Władymira Putina, który po zamachach z 1999 roku, których winą obarczono czeczeńskich bojowników. Ale retoryką nacjonalistyczną w walce o elektorat posługuje się również opozycja (np. Liberalno-Demokratyczna Partia Rosji Władimira Żyrinowskiego).

Z drugiej strony, jak już w 2012 podkreślała K. Jarzyńska: „Władze obawiają się, że wzrost nacjonalizmów etnicznych wśród narodów Rosji mógłby doprowadzić do eskalacji konfliktów na tle narodowościowym, a nawet do rozpadu Federacji Rosyjskiej. Dlatego Kreml próbuje zwalczać przejawy ksenofobii w Rosji i narzucać społeczeństwu własną wizję nacjonalizmu – tzw. nacjonalizm państwowy, który opiera się na idei wielonarodowej Rosji spojonej kulturą i językiem rosyjskim. Ma on stać się fundamentem rosyjskiej tożsamości państwowej” (Jarzyńska, 2012b).

W dniu 13 czerwca 2012 prezydent Władimir Putin podpisał „Koncepcję państwowej polityki migracyjnej Federacji Rosyjskiej do 2025 roku”, stworzoną przez Federalną Służbę Migracyjną. Koncepcja ma na celu zwiększenie ludności Federacji, a także pobudzenie rozwoju gospodarczego państwa. Ma to nastąpić dzięki takim działaniom, jak (Jarzyńska, 2012a): przyciągnięcie do Rosji imigrantów, szczególnie wykwalifikowanych pracowników, ale i studentów oraz pracowników niewykwalifikowanych; stworzenie zachęt do zamieszkania w Rosji, poprzez wprowadzenia ułatwień w upraszczanie procedurach wjazdowych, zatrudnienia, zameldowania i zapewnienie przyjeźdnym opieki medycznej; stworzenie programów integracyjnych; sprzyjanie migracji wewnętrznej (zniwelowanie barier administracyjnych, utworzenie banków ofert zatrudnienia, poprawa infrastruktury mieszkaniowej i transportowej dla przybywających; powołanie instytucji zajmujących się promocją kultury rosyjskiej i języka narodowego).

Jak widać, są to bardzo ogólne kierunki działań. Należy dodać, że wielu osobom nie jest na rękę stworzenie systemu administracyjno-prawnego, bardziej sprzyjającego imigrantom, ponieważ są oni źródłem zysku dla dużej ilości firm/ instytucji.

⁸ Delegalizacja w 2011 roku trzech radykalnych organizacji nacjonalistycznych – Ruch Przeciwko Nielegalnej Imigracji (DPNI), Sojusz Słowiański (SS), Rosyjski Sojusz Ogólnonarodowy (RONS).

Zaostrzeniu uległy także przepisy migracyjne, co wyszczególnia K. Jarzyńska: „imigranci zarobkowi w Rosji będą musieli zdawać egzaminy z języka rosyjskiego, planowane jest wprowadzenie systemu punktowego w przyznawaniu pozwoleń na pracę, zaostrzenie przepisów meldunkowych oraz sankcji za ich łamanie (również w stosunku do pracodawców i migrantów wewnętrznych)” (Jarzyńska, 2012b).

Niektóre wystawiają np. fałszywe dokumenty meldunkowe na tzw. gumowe mieszkania⁹. Zarabiają także służby mundurowe (łapówki od *nielegalistów*).

Na 2014 rok planowane jest przez Federalną Służbę Migracyjną Rosji otwarcie 81 specjalnych ośrodków dla nielegalnych imigrantów, jednakże zupełnie innych niż okryty złą chwałą ośrodek w moskiewskiej dzielnicy Goljanowie, gdzie hurtem zostali zwiezieni Wietnamczycy pracujący w różnych zakładach produkcyjnych. Sam szef FSMR, K. Romodanowski, nazwał „ośrodek jako tymczasowe i niecywilizowane podejście, które nikomu niczego dobrego nie przyniesie. Trzeba, aby obywatele przebywali tam nie jak zwierzęta, lecz jak ludzie” (NN, 2013).

5. Wróg wewnętrzny

Nacjonaliści są wrogo nastawieni nie tylko do imigrantów, ale i do osób im pomagających. To nacjonaliści w dniu 19 stycznia 2009 roku zabili prawnika i obrońcę praw człowieka Stanisława Markielowa oraz dziennikarkę „Nowej gazety” Anastazję Baburową, specjalizującą się w tematyce ruchów neonazystowskich. Markielow zajmował się wieloma sprawami dotyczącymi zbrodni powiązanych z Czeczenią oraz korupcją szerzącą się wśród rosyjskich urzędników. Prowadził głośną sprawę z 2000 roku dotyczącą gwałtu i zabójstwa 18-letniej Czeczenki Khedy (Elizy) Kungajewy przez rosyjskiego pułkownika Jurij Budanowa. Proces sprawcy przebiegał w trudnej atmosferze. Obrońcy rosyjskiego oficera za wszelką cenę chcieli umniejszyć wymiar jego zbrodni. Jedynie dzięki Markielowowi wojskowy został skazany w 2003 r. na karę 10 lat pozbawienia. Wyszedł na wolność po odsiedzeniu 8,5 roku wyroku (Wolska, 2012b, s. 477-492).

Cztery dni po uwolnieniu Budanowa¹⁰, Markielow zwołał konferencję w Moskwie, na której ogłosił, że złoży w tej sprawie apelację. Po konferencji został wraz z towarzyszącą mu dziennikarką zastrzelony, tak jak w 2006 roku za swoją działalność Anna Politowska, z którą współpracował. W 2011 roku sąd wydał wyroki na dwóch podejrzanych o zabójstwo radykalnych nacjonalistów. Nikita Tichonow dostał wyrok dożywocia, zaś jego współniczka Jewgienija Chasis - 18 lat pozbawienia wolności. Oboje byli członkami zdelegalizowanej Rosyjskiej Jedności Narodowej.

⁹ Nawet i kilkadziesiąt osób zameldowanych w jednym lokalu.

¹⁰ 10 czerwca 2011 Budanow został zastrzelony pod urzędem notarialnym, znajdującym się przy jednej z głównych ulic w Moskwie (przy Prospektie Komsomolskim). O zabójstwo oskarżany jest Czeczen – Mahomet Sulejmanow.

Tichonow był wcześniej podejrzewany o udział w zabójstwie (2006 rok) Aleksandra Riuchina, działacza ruchu antyfaszystowskiego. Rodzinę zamordowanego aktywisty reprezentował wtedy właśnie Markielow. Prawnik zdaniem śledczych miał zginąć właśnie za swoją aktywność anynacjonalistyczną.

Zakończenie

Nacjonalizm ma różne oblicza. Jego odmiany są uzależnione od wielu czynników – historycznych, od bieżącej polityki czy sytuacji ekonomicznej. W Rosji nacjonalizm nastawiony jest głównie przeciwko „obcym”, przeciwko imigrantom, a w szczególności przeciwko muzułmanom, których z roku na rok przybywa. Ten typ nacjonalizmu jest efektem ubocznym państw wieloetnicznych, w których do spięć na tle narodowościowym zawsze będzie dochodzić. Różnić będą się one tylko intensywnością i wymiarem – od werbalnego po siłowy. Dopóki społeczeństwo nie popiera radykalnych działań, idee nacjonalizmu stają się tylko hasłem przewodnim bojówek narodowców, które szukają zwady z imigrantami. Jednakże, jak uczy historia, pewne wydarzenia, jak np. kryzys gospodarczy, mogą doprowadzić do zaostrzenia sytuacji, do eskalacji przemocy i nakręcania się wzajemnej spirali nienawiści.

Literatura

- AP, MP (2013), *Rosja: około 10 tys. nacjonalistów manifestowało w Moskwie*. Dostęp pod adresem <http://konflikty.wp.pl/kat,132916,title,Rosja-okolo-10-tys-nacjonalistow-manifestowalo-w-Moskwie,wid,16139952,wiadomosc.html>, (05.03.2014).
- Bereś W., Burnetko K. (2007), *Kapuściński- Nie ogarniam świata*, Warszawa, Świat Książki
- Cheda R. (2013), *Półksiężyc nad Rosją. Jak islam staje się największym wyzwaniem dla Federacji Rosyjskiej?* Dostęp pod adresem: <http://konflikty.wp.pl/kat,132916,title,Polksiezy-cnad-Rosja-Jak-islam-staje-sie-najwiekszym-wyzwaniem-dla-Federacji-Rosyjskiej,wid,16161138,wiadomosc.html?icaid=111b01>, (18.01.2014)
- Ciosk D. (2008), *Koktail Molotowa*. Dostęp pod adresem: <http://www.polityka.pl/swiat/przegladypresy/271346,1,rosyjski-nacjonalizm-trzyma-sie-mocno.read#ixzz2kVVJe3ss>, (13.03.2014)

- Falkowski M., Marszewski M. (2010), *Kaukaskie „terytoria plemienne”*. *Kaukaz Północny – cywilizacyjnie obca enklawa w granicach Rosji*. Dostęp pod adresem: http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/PRACE_34.pdf; (11.01.2014)
- Gąsior M. (2010), *Nacjonalizm – rosyjska choroba*. Dostęp pod adresem: <http://www.politykaglobalna.pl/2010/06/rosyjska-choroba-2/>, (17.03.2014)
- Górecki W. (2011), „*Pełzająca*” *wojna domowa na Kaukazie Północnym*. Dostęp pod adresem: http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_50.pdf, (14.03.2014)
- Jarzyńska K. (2012a), *Nowa koncepcja polityki migracyjnej Rosji*. Dostęp pod adresem: <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2012-06-20/nowa-koncepcja-polityki-migracyjnej-rosjin>, (17.01.2014)
- Jarzyńska K. (2012b), *Nacjonalizm w Rosji*. Uśpione zagrożenie? Dostęp pod adresem: <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2012-07-16/nacjonalizm-w-rosji-uspione-zagrozenie>, 16.03.2014
- Kaliszewska I., Falkowski M. (2010), *Matrioszka w hidżabie. Reportaże z Dagestanu i Czeczenii*, Warszawa, Wydawnictwo Sic!
- KG\MTOM (2013), *Sienkiewicz: incydentów wokół marszu było o wiele więcej*. Dostęp pod adresem: <http://www.tvn24.pl/sienkiewicz-incydentow-wokol-marszu-bylo-o-wiele-wiecej,370976,s.html> (18.01.2014)
- Korzeniowski L.F. (2000), *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenie, ochrona*, (w:) Tyrała P. (red.): *Zarządzanie bezpieczeństwem*, Kraków, PBS
- Korzeniowski L.F. (2001), *Zarządzanie bezpieczeństwem. Od ryzyka do systemu*, (w:) Korzeniowski L.F. (red.): *Zarządzanie bezpieczeństwem. Prace Edukacyjne*, Kraków, LIPIOR LFK
- Korzeniowski L.F. (2003), *Menedżment. Podstawy zarządzania*, Kraków, EAS
- Korzeniowski L.F. (2012), *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Warszawa, Difin
- Lally K., (2013), *Rising Russian nationalism sets off ethnic tension*. Dostęp pod adresem: http://www.washingtonpost.com/world/rising-russian-nationalism-sets-off-ethnic-tension/2013/11/11/9c9c15ae-495c-11e3-b87a-e66bd9ff3537_story.html, (19.03.2014)
- LES, PAP (2001), *Rosyjski nacjonalizm*. Dostęp pod adresem: <http://www.wprost.pl/ar/20281/Rosyjski-nacjonalizm/>, (17.03.2014)
- Littell J. (2011), *Czeczenia. Rok III*, Kraków, Wydawnictwo Literackie
- Maciążek P. (2012), *Navalny - nowy typ nacjonalisty rosyjskiego*. Dostęp pod adresem: <http://politykawschodnia.pl/index.php/tag/wspolczesny-nacjonalizm-rosyjski/>, (16.03.2014)

- Maciążek P.A. (2012), *Nikt nie może zagrozić Putinowi*. Dostęp pod adresem: <http://politikawschodnia.pl/index.php/2012/01/03/eberhardt-nikt-nie-moze-zagrozic-putinowi/>, (23.03.2014)
- Marczuk J. (2013), *Im bliżej do igrzysk w Soczi, tym gorzej na Kaukazie. Terrorysty zaatakują w święto sportu?* Dostęp pod adresem: <http://konflikty.wp.pl/kat,1020377,page,2,titel,Im-blizej-do-igrzysk-w-Soczi-tym-gorzej-na-Kaukazie-Terrorysty-zaatakuj-a-w-swieto-sportu,wid,16103464,wiadomosc.html>, (14.03.2014)
- Marzec P., Bieńczak E. (2013), *Rosyjski polityk: Nacjonalizm w Polsce jest o wiele silniejszy niż w Rosji*. Dostęp pod adresem: <http://www.rmfm24.pl/fakty/swiat/news-rosyjski-polityk-nacjonalizm-w-polsce-jest-o-wiele-silniejszy,nId,1056542>, (18.02.2014)
- Memches F. (2011), *Aleksiej Nawalnyj - rosyjski buntownik nowego typu*. Dostęp pod adresem: <http://rebelya.pl/post/428/nawalnyj>, (13.04.2014)
- Mieciak I., Cieślak W. (2013), *Czeczeni w Polsce: Ruski, muslim, terrorysta*. Dostęp pod adresem: <http://polska.newsweek.pl/czeczeni-w-polsce--ruski--muslim--terrorysta,103847,1,1.html>, (20.03.2014)
- PAP/AGKM (2013), *Moskwa: tysiące nacjonalistów na Rosyjskim Marszu*. Dostęp pod adresem: <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/970687,Moskwa-tysiacie-nacjonalistow-na-Rosyjskim-Marszu>, (17.03.2014)
- Pawłowska A. (2013), *Nacjonalistyczne „rajdy na nielegalów” i patrole emerytów na ulicach. Rosja walczy z imigrantami*. Dostęp pod adresem: http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,13724355,Nacjonalistyczne__rajdy_na_nielegalow__i_patrole_emerytow.html, (12.03.2013)
- Pipes R., Sadowski G. (2005), *Brunatnienie Rosji*. Dostęp pod adresem: <http://www.wprost.pl/ar/80535/Brunatnienie-Rosji/>, (15.04.2014)
- RF,MK//GAK (2013), *Ambasador Rosji porównał Polskę do Libii*. Dostęp pod adresem: <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/ambasador-rosji-porownal-polske-do-libii-nie-zapewniono-nam-bezpieczenstwa,370915.html>, (11.01.2014)
- Słowik K. (2013), *Rosji grozi wielka katastrofa demograficzna*. Dostęp pod adresem: <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/rosji-grozi-wielka-katastrofa-demograficzna/lsl2e>, (13.02.2014)
- SOVA (2010). Dostęp pod adresem: <http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/reports-analyses/2010/03/d18151/>, (17.03.2014)
- SOVA (2011). Dostęp pod adresem: <http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/reports-analyses/2011/05/d21561/>, (17.03.2014)

- SOVA (2012). Dostęp pod adresem: <http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/news-releases/2012/01/d23381/>, (17.03.2014)
- SOVA (2013). Dostęp pod adresem: <http://www.sova-center.ru/en/xenophobia/news-releases/2013/01/d26155/>, (17.03.2014).
- Wolska E. (2011), *Czeczenia. Wahabici, i, Czarne Wdowy i Emirat Kaukaski*, (w:) Kapuśniak T. (red.): *Wspólnota Niepodległych Państw: frągmegracja – bezpieczeństwo – konflikty etniczne*, tom 1, Lublin-Warszawa, Wydawnictwo KUL
- Wolska E. (2012a), *Imprezy sportowe a terroryzm w kontekście EURO 2012*, (w:) Bąk T. (red.): *Przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym podczas imprez masowych w aspekcie EURO 2012*, Kraków-Rzeszów-Zamość, Konsorcjum Akademickie
- Wolska E. (2012b), *Wojna z terroryzmem a łamanie praw człowieka w świetle działań wojsk Stanów Zjednoczonych i Federacji Rosyjskiej*, (w:) Ilnicki M., Piotrowski A. (red.): *Edukacja dla bezpieczeństwa. Człowiek wobec problemów bezpieczeństwa w XXI wieku*, tom 1, Poznań
- Zawisko T. (2013), *Rosja szuka wroga*. Dostęp pod adresem: http://www.new.org.pl/2013-02-27,rosja_szuka_wroga.html, (13.02.2014)
- ВІПН (2010). Dostęp pod adresem: http://www.perepis-2010.ru/results_of_the_census/results-inform.php, (19.02.2014)
-

Ewa Wolska-Liśkiewicz

Nationalists and immigrants – security and public order of the Russian Federation

Abstract

Every year in the Russian Federation decreases the number of inhabitants. According to the UN estimates, by 2050 years there will be 30 million fewer Russians. At the same time, the number of immigrants is constantly increasing – both from abroad and from

the peripheries of Russia (internal migrants). Currently around 10-12 million legal and illegal immigrants live in the Federation, which leads to the increase of number of supporters of nationalist and xenophobic ideas. The incidents on ethnic grounds take place often. According to the SOVA Center for Information and Analysis, in 2012, 18 people were killed and 171 people were injured in the racist-ground encounters. The article shows, how increase in the number of immigrants and xenophobic acts influences the public safety and order in Russia.

Key words: *russian nationalism, xenophobia, immigrants, riots, North Caucasus*